

Галина НЕСТЕРЕНКО

**«НОВА ПАРАДИГМА» ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІХ РОЗБУДОВ
(огляд статей із проблематики
філософії освіти в журналі «Нова
парадигма»)¹**

Аналізуючи статті із філософсько-освітньої проблематики, опубліковані в журналі «Нова парадигма» за останні два роки, автор виокремлює тематичні блоки, що привернули до себе найбільшу увагу з боку дослідників цієї наукової галузі, а саме: осмислення специфіки філософії освіти, визначення філософських засад стратегії розвитку освіти, різних теоретико-методологічних підходів до її змісту в інформаційну епоху, застосування синергетичної методології зокрема, осмислення змін в системі освіти в контексті Болонського процесу, його політичні та соціологічні ракурси, а також прикладні аспекти філософсько-освітньої проблематики.

Останнім часом в українських наукових колах з'являється все більше робіт, присвячених проблематиці філософії освіти, поширюється викладання відповідних навчальних дисциплін для студентів, стають частішими захисти дисертацій за цією спеціальністю. У цьому контексті окремо слід відзначити такі комплексні роботи, як «Філософія сучасної освіти» В. Лутая, «Есе з філософії освіти» С. Клепка, «Філософія педагогіки» В. Воловика. Також треба констатувати зростаючу популярність досліджень із питань філософії освіти, що результується у все більшій кількості статей у наукових періодичних виданнях. Зокрема, проблеми філософії освіти регулярно роз-

¹ Див. 3-тю стор. обкладинки.

«Нова парадигма» – журнал наукових праць, визнаний ВАК України як фаховий з філософських наук, політології та соціології. Видається з 1996 року, спочатку в Запорізькому державному університеті, а з 2004 р. – у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Головний редактор журналу – доктор філософських наук, професор В. П. Бех.

глядаються в таких часописах, як «Вища освіта України», «Практична філософія», «Постметодика» тощо, а з 2005 року – у «Філософії освіти».

Запропонована увазі читача розвідка становить аналітичний огляд статей із філософсько-освітньої проблематики, опублікованих у журналі «Нова парадигма» за два роки з квітня 2004 по травень 2006 рр.

Найбільш фундаментальними в цьому плані, вочевидь, є статті, присвячені *визначенню світоглядних засад філософії освіти*.

Значну увагу в даному контексті привертає стаття *В. Андрущенка та В. Лутая «Про концептуальні засади філософії освіти в Україні»* [1]. У першу чергу визначається природа і призначення філософії освіти – остання постає як проміжна ланка, що завдячує своїм виникненням одвічній взаємодії між філософією та освітою в розвитку людства і покликана вивчати закономірності та форми цієї взаємодії. Для визначення оптимального змісту концептуальних засад сучасної філософії освіти професори пропонують спиратися на подолання двох однобічних тенденцій: тієї, згідно з якою філософія освіти спирається на одне вчення як найкраще (наприклад, марксистське), та тієї, в основі якої – принцип плюралістичного співвідношення багатьох філософських систем (що призводить до значної хаотичності). Тому у статті робиться висновок, що саме та парадигма, яка здатна буде вирішити суперечність між цими двома протилежностями, має стати основою сучасної і майбутньої філософії освіти. При цьому опрацьовується припущення, що в цій ролі повною мірою може виступити синергетична парадигма, яка має багато спільного з подоланням індивідуалістичних та колективістських тенденцій у парадигмі М. Грушевського.

Аналізуючи філософські засади сучасної освіти, В. Пазенок звертається до проблеми її гуманістичності. У своїй статті *«Гуманістичне «призначення» освіти («нова» парадигма класичної традиції)»* [43] він обґрунтовує думку про те, що теоретично освіта не має права бути негуманістичною, але на практиці це не завжди виконується: освіта як специфічний соціальний інститут може «зациклитися» на одній зі своїх процесуальних ланок – передачі знання, методиці викладання, вдосконаленні технологій оцінки якості навчання тощо. Разом із тим, аналізуючи різні етапи історії філософського гуманізму та види останнього, автор доходить висновку про сучасне повернення гуманістичних засад у суспільні процеси взагалі і в освіту зокрема, підкреслюючи при цьому, що Україна має творчо вдосконалити досвід гуманістичного виховання молоді із використанням великого потенціалу філософської гуманістики.

Визначення можливого напрямку чи якості світоглядних засад сучасної філософії освіти привертає увагу не тільки українських науковців. Так, представник польського науково-освітнього простору *А. Гофрон* у статті *«Філософські засади проекту освітньої концепції»* [21], розуміючи під освітніми концепціями звід певних правил, що керують культурною поведінкою, аналізує їх різновиди, наголошуючи на поглядах мислителів різних епох, які

сприяють виділенню нових пропозицій навчання. Автор при цьому звертається до позиції, яка ототожнює освітні концепції зі знаннями, до інтенційного підходу (що відповідає zasadі гуманістичної інтерпретації), концепції персоналізованого виховання, філософії зустрічі, філософських парадигматів Платона й Аристотеля.

Важливою складовою світоглядно-теоретичного підґрунтя сучасної філософії освіти є поширена в суспільстві певна ідеальна модель учителя. Зокрема, до її визначення звертається *І. Табачек* у роботі «Сучасний вчитель: ідея та ідеал» [44]. Автор стверджує, що підґрунтям моделювання сучасного образу ідеального вчителя виступають філософські концепції про ідеал людини мудрої, доброї і справедливої, здатної передати знання дітям і виховати в них необхідні для життя духовні якості, і виділяє такі основні складові ідеалу сучасного вчителя: педагогічні, психологічні, технологічні, організаційні, медичні, артистичні. При цьому особливо підкреслюється важливість таких елементів ідеалу, як володіння педагогічною технологією, формування педагогом власного позитивного іміджу, мистецтво вирішення педагогічних конфліктів, інтелігентність.

Осмислення філософських основ освіти іноді приводить науковців до проблематики суспільного контексту освітньої системи. Показовою в цьому плані є стаття *Б. Гофрон* «Функціонально-структурний, конфліктний та інтерпретативний підходи до проблеми суспільного контексту освіти» [22], в якій авторка підкреслює взаємопов'язаність цих підходів. Шляхом проведеного у статті аналізу *Б. Гофрон* виділяє головні переваги й обмеженості кожного із зазначених підходів і на майбутнє висловлює припущення про актуальність і конструктивність їх одночасного використання в освітніх процесах.

Осмисленню різних теоретико-методологічних підходів до змісту освіти, що сформувалися в історії людського розвитку, присвячена і стаття *А. Ярошенко* «Розвиток суспільства у вимірі когнітивного та ретроспективного аналізу цінностей освіти» [51]. Звертаючись до праць Платона, Аристотеля, К. Гельвеція, Я. Коменського, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо та інших, дослідниця визначає головні світоглядні засади і стратегічні напрямки розвитку освіти, що дає змогу виокремити винятково важливе значення освітньої моделі «культурного спеціаліста» в різні епохи й обґрунтувати її актуальність і для сьогодення.

Значна кількість робіт із філософії освіти, репрезентованих у журналі «Нова парадигма», присвячена дослідженню таких аспектів, як зміни ціннісних орієнтацій дітей і молоді у процесі навчання, становлення їх духовного світу тощо, взаємозв'язок цих процесів із загальним розвитком українського суспільства, зокрема статті *В. Вашкевича*, *Д. Дзвінчука*, *В. Малімона* [6; 7; 9; 10; 11; 30; 39].

Другим тематичним блоком, у який можна згрупувати статті філософсько-освітньої проблематики, є *осмислення специфіки філософії освіти* «ново-

го тисячоліття». Дана проблематика також доволі популярна серед авторів «Нової парадигми».

Так, *визначенню філософських засад стратегії розвитку освітньо-наукового комплексу України XXI століття* присвячена відповідна стаття Д. Дзвінчука [29], в якій він опрацьовує точку зору про те, що головною причиною негараздів і недоліків сучасної освітньої системи зокрема (як і суспільного розвитку в цілому) є «фаховий егоїзм і професійне самообмеження», однобічність теоретичного підґрунтя розбудови цієї сфери. Відповідно, робиться висновок, що загальнофілософський підхід до аналізу стратегії розвитку вітчизняного освітньо-наукового комплексу має означати врахування секторальних можливостей усіх соціально-гуманітарних наук. При цьому він звертає увагу і на те, що збільшуючи тривалість навчання та модернізуючи зміст більшості предметів, можна сподіватися на поліпшення виховання нових поколінь в дусі загальноцивілізаційного гуманізму, толерантності, поваги до інших культур та їх носіїв. До речі, варто підкреслити, що автор виявляє постійний інтерес до цієї проблематики, про що свідчать також інші його публікації в журналі «Нова парадигма», зокрема, «*Еволюція поглядів на суспільство майбутнього і освіти*», «*Освіта нового суспільства і сутнісні аспекти її філософських засад*» і «*Філософські аспекти планування освіти XXI ст.*» [26; 27; 28].

Про необхідність відмови від вузької дисциплінарності в системі освіти й особливу актуальність трансформації останньої в напрямку фундаменталізму, основу якого складе інтеграція природничого і гуманітарного знання, пише Є. Шкароруд у статті «*Через інтегративну трансформацію освіти – до суспільства сталого розвитку*» [50]. При цьому автором підкреслюється, що шлях до суспільства сталого розвитку закритий для людства споживацької масової свідомості і робиться висновок, що саме інтегративну трансформацію системи освіти як запоруку її цілісності, створення єдиної картини світу, взаємодії та взаємопроникнення природничого та гуманітарного знання, відходу від вузької дисциплінарності можна з впевненістю вважати вирішальним фактором в досягненні адекватного рівня всезагальної екологічної свідомості і поступового виходу на шлях сталого суспільного розвитку.

Проблеми і перспективи розвитку освітньої політики в українській державі аналізуються також і В. Дзоз у статті «*Освіта в структурі державної гуманітарної політики*» [31], в якій першочерговими для вирішення в рамках української освітньої політики постають такі проблеми: невідповідність системи освіти умовам ринку та демократії, наявна різниця в можливостях навчання між дітьми з родин із різним рівнем доходу, невідповідність управління освітою нормам відкритого суспільства, нераціональне фінансування й неефективність використання ресурсів тощо.

Подібно до Д. Дзвінчука, на необхідність розвитку толерантності в навчально-виховному процесі вказує О. Грива у статті «*Реалізація ідей формування толерантності у дітей та молоді в сучасній системі освіти в Україні*»

[23]. При цьому завдання виховання толерантної особистості аналізується в контексті громадянського та патріотичного виховання, з певним акцентом на культурі міжетнічних взаємин із урахуванням таких кроків, як формування інтеркультурного менталітету, сприйнятливості до культурного плюралізму, вироблення негативного ставлення до насильства, активне попередження тенденцій деструктивного націоналізму тощо. Звертаючись у тому числі і до законодавчих актів, автор обґрунтовує наявність в українській системі освіти певних традицій щодо формування толерантності, що були закладені в роки незалежності.

К. Корсак, відомий своїми філософсько-освітніми розбудовами, пов'язує сучасну парадигму педагогіки з вихованням альтруїзму. У його статті «*Нова філософська парадигма педагогіки XXI століття та імператив виховання альтруїзму*» [36] послідовно розкривається думка про необхідність і перспективність відродження альтруїзму і включення в нову освітню парадигму завдань формування засад альтруїстичної поведінки. Привертає увагу те, що для обґрунтування своєї позиції автор наводить приклади як з історії альтруїзму, так і з сучасних освітніх систем деяких європейських країн (зокрема Ірландії і держав Скандинавії), де все більше поширюється переконання кожної людини в тому, що моральним і по-справжньому шляхетним є безмежне вдосконалення у професійній майстерності, підвищенні громадянської і наукової компетентності, в альтруїстичній допомозі людям, які тимчасово перебувають у менш сприятливих умовах.

У рамках пошуків нового, актуального для XXI століття, змісту освіти привертає увагу стаття Г. Цехмістрової «*Формування цілісного мислення – освітня парадигма нового тисячоліття*» [45]. У цій статті опрацьовується погляд, за яким сучасна освіта повинна ґрунтуватися на формуванні цілісного мислення (оскільки саме воно в сукупності з інформатизацією має сприяти вирішенню глобальних проблем існування людства у третьому тисячолітті), і висувуються пропозиції щодо оптимальних шляхів здійснення цього. Зокрема, автор обґрунтовує актуальність парадигми ноосферної освіти і розкриває етапи формування ноосферної свідомості викладача, що виступає першою необхідною передумовою формування цілісного мислення студентів. Сильною стороною роботи можна вважати сформований перелік необхідних знань і вмінь сучасного педагога-новатора, які лежать в основі формування цілісного світогляду. Цікавим, хоча й неоднозначним, є припущення автора про те, що найближчою до парадигми ноосферної освіти сьогодні є туристична освіта, і це справді відкриває нові обрії для розвідок.

Питання про сучасну парадигму освіти в українському соціумі ставить і В. Огнев'юк у статті «*Освіта міжпарадигмального періоду*» [42], підкреслюючи при цьому, що ситуація міжпарадигмальності в освітньому просторі (яка спостерігається й сьогодні) є найбільш сприятливою для розвитку освіти, оскільки гіпертрофія однієї з парадигм може негативно позначатися на суб'єктах навчально-виховного процесу. Аналізуючи різні парадигми й

напрями сучасної філософії освіти, автор поступово доходить висновку, що в сучасній українській освіті на основі поєднання когнітивно-інформаційної та культурологічної парадигм формується когнітивно-культурологічна, яка разом із особистісно-орієнтованою парадигмою визначатиме майбутнє вітчизняної системи освіти.

Зрозуміло, що визначення стратегії майбутнього розвитку освіти буде неефективним без урахування світоглядно-історичного підґрунтя, і тому увагу привертають присвячені цьому питанню роботи, зокрема, стаття *А. Найчука «Еволюція філософсько-педагогічної думки в Стародавньому світі»* [40]. Вона презентує результати поступового аналізу еволюційного розвитку філософсько-педагогічної думки від релігійних книг Давнього Сходу через її кульмінацію в Давній Греції (завдяки зокрема вченням Демокрита, Сократа, Платона, Аристотеля) до робіт її теоретиків у Давньоримській імперії.

Окрему нішу серед робіт із філософії освіти займають статті, присвячені *застосуванню синергетичної методології або процесів самоорганізації в освітній системі*. Звернення до них важливе, оскільки філософія нелінійності сьогодні все частіше визнається найбільш надійною методологічною основою теорії та практики сучасної освіти.

Особливу увагу в цьому контексті привертає стаття *Л. Горбунової «Синергетична парадигма: методологічні та дидактичні можливості в освіті»* [20], в якій ґрунтовно аналізується точка зору, що в сучасній системі освіти (зокрема – вищій) синергетичний образ мислення набуває все більшого значення, причому не стільки як навчальний предмет, скільки як метод навчання, побудований на нелінійності, самоорганізації, відкритості системи. При цьому підкреслюється, що одна з основних інтенцій синергетики освіти полягає в подоланні розриву між нашими знаннями про зовнішній світ (який розглядався у класичній науці як жорстко детермінований) і про вільний, творчий внутрішній світ особистості.

Про значну роль синергетичної парадигми в розробці сучасної філософії освіти, як уже зазначалося вище, пишуть і *В. Андрущенко* та *В. Лутай*, аналізуючи концептуальні засади сучасної філософії освіти в Україні [1].

До синергетичного підходу в освіті звертається і *Д. Дзвінчук* [29], розкриваючи думку, що саме на ньому повинна ґрунтуватися стратегія розвитку освітньо-наукового комплексу XXI століття.

У вже згадуваній статті *Г. Цехмістрової «Формування цілісного мислення – освітня парадигма нового тисячоліття»* стверджується, що одним із головних завдань сучасного педагога-новатора є навчання студентів цілісному креативному мисленню і методам самоорганізації – що означає показати принцип подібності природи, життя і мислення, навчити шукати аналогії для нових явищ, показати необхідність автодидактики у процесі навчання.

У статті *Т. Бірюкової «Самоорганізаційний підхід як методологічна основа соціалізації студентської молоді»* [4] опрацьовується гіпотеза про те, що оптимальною методологічною основою дослідження процесів соціалізації

студентської молоді виступає самоорганізаційний (синергетичний) підхід. При цьому в роботі розкриваються основні переваги самоорганізаційного підходу. Дана стаття не може не привернути увагу в контексті проблематики філософії освіти через тісний взаємозв'язок процесів розвитку вищої освіти з факторами й механізмами соціалізації студентства.

У зв'язку зі стратегічним спрямуванням України на входження в Євросоюз, а української освітньої системи – на інтеграцію з європейським освітнім простором все більшої популярності набувають роботи, присвячені *осмисленню змін системи освіти в контексті принципів Болонської декларації*. Не стали винятком і статті в журналі «Нова парадигма».

Важливі аспекти формування європейського простору освіти актуалізує робота *О. Джури «Детермінанти трансформації професійної освіти у вимірі формування європейського простору освіти»* [25]. У ній зазначається, що дослідити простір європейської освіти – означає не стільки визначити його географічні параметри, скільки обґрунтувати його енерго-інформаційну природу, формалізувати межі розповсюдження нової ідеології освітянської діяльності та встановити специфіку організації навчально-виховного процесу в інформаційному суспільстві з метою підготовки фахівців якісно нового гатунку. Також розкривається погляд, що трансформація системи професійної освіти на теренах Європи детермінована як об'єктивними факторами (наприклад, логікою саморозгортання національних систем освіти країн-учасниць Ради Європи), так і суб'єктивними (що втілює в собі свідому організуючу діяльність людей і в першу чергу тих, хто навчається).

Т. Бірюкова аналізує зміни загальноцивілізаційної (в її термінології – адаптаційної) складової соціалізації студентів в умовах європейської інтеграції. У своїй статті «*Адаптаційна складова соціалізації студентів в умовах євроінтеграції*» [3] вона розводить професійну та адаптаційну складові соціалізації студентської молоді і розкриває точку зору, згідно з якою на сучасному етапі розвитку різних сфер суспільного життя культуру правомірно вважати механізмом громадянського укорінення особистості в полікультурний соціум Об'єднаної Європи, і саме засобами культури забезпечується адаптаційна соціалізація студентів.

До аналізу змін світоглядних засад освіти в контексті європейської інтеграції звертається й інша авторка – *І. Шавкун*, але її роботи заповнюють специфічну лауну: вони стосуються менеджмент-освіти. Засадам менеджмент-освіти в умовах прилучення до європейської освітньої системи присвячена її стаття «*Філософія менеджмент-освіти в умовах входження України в Європейський простір згідно з Болонською декларацією*» [49]. В інших роботах вона торкається аспектів філософії менеджмент-освіти, зокрема, це статті «*Сутність і світоглядна спрямованість менеджмент-освіти*», «*Менеджмент-освіта: релігійний контекст*» [47; 48]. У статтях *І. Шавкун* сутність менеджмент-освіти визначається як формування нової генерації

менеджерів-професіоналів, виконання замовлення суспільства на відтворення нового покоління фахівців із управління соціальними процесами, здатних ефективно працювати за нових умов.

У контексті сучасних процесів розширення європейського простору вищої освіти актуальними є статті польських колег *М. Врублевського* про створення спільного дослідного простору Євросоюзу [18] та *М. Волянського* і *А. Дзевіцкого* – про європеїстику як напрям підготовки у вищій школі в Польщі [17; 24]. Ці роботи мають, з одного боку, філософсько-освітній, з іншого – прикладний характер, оскільки в них не тільки обґрунтовуються світоглядні засади європеїстики та європейських студій, але й наводяться конкретні показові приклади.

Прикладним аспектам філософії освіти в контексті інтеграції української освітньої системи в Європу присвячена і стаття *С. Кузнецова* «*Розвиток освіти в інформаційному суспільстві: європейські реалії та перспективи*» [38]. У ній автор аналізує ініціативи Європейського Союзу та окремих його країн зі створення системи «електронної освіти» в рамках розвитку інформаційного суспільства. При цьому значна увага приділена таким питанням, як аналіз офіційних документів Комісії Євросоюзу щодо створення системи «електронної освіти», визначення особливостей впровадження нової освітньої системи в окремих європейських країнах на основі вивчення національних стратегій побудови інформаційного суспільства, дослідження рівня готовності України до розвитку «електронного навчання».

У рамках прямування вітчизняної системи освіти до Болонської декларації зростає популярність розробок і деяких інших **прикладних аспектів філософсько-освітньої проблематики**. Наприклад, *М. Кісіль* звертається до аналізу системи зовнішньої оцінки якості вищої освіти в Англії. У статті з однойменною назвою [35] автор підкреслює актуальність вивчення цього питання для нашої держави, пов'язане з прагненням підвищити рівень життя громадян та конкурентноздатність держави через взаємодію вітчизняної системи освіти з європейськими структурами. Розкривається історія і сутність, підкреслюється значення аудиту QAANE – незалежного недержавного органу, що перебуває у власності низки організацій, які репрезентують вищу освіту Великобританії, і фінансується через внески університетів і коледжів вищої освіти.

Поряд із оцінкою, невід'ємним елементом управління якістю освіти виступає контроль знань. Дана складова освіти аналізується, зокрема, у статті *В. Вікторова* «*Контроль знань: основні функції та методи*» [12], присвяченій відповідно узагальненню та систематизації відомих на сьогодні функцій і методів контролю знань. При цьому автор значну увагу приділяє методу тестування, визначаючи його переваги й недоліки, однак застерігає, що тестовий контроль є дієвим допоміжним засобом перевірки знань, але аж ніяк не основним. У контексті цієї проблематики *В. Вікторов* також аналі-

зує модульне навчання та рейтингову систему оцінювання. Тестування як засіб контролю знань більш детально аналізується цим автором в іншій роботі – «Стандартизоване тестування як засіб контролю та управління якістю освіти» [15]. Він досить послідовний у своїх дослідницьких інтересах і в рамках розробки прикладних аспектів реалізації філософського підґрунтя освіти звертається також до технологій управлінського рішення в освіті, до ліцензування закладів освіти в системі управління якістю та до стандартів як індикаторів якості освіти [13; 14; 16].

Важливість формування готовності майбутніх освітян до впровадження сучасних освітніх технологій і залежність від цього виконання багатьох головних завдань сучасної вітчизняної освітньої системи підкреслюється також у статті «Курс «Освітні технології» у професійно-педагогічній підготовці бакалаврів, спеціалістів, магістрів», автори якої – В. Будак і О. Пехота [5] – зокрема стверджують, що випускник університету повинен мати загальнопедагогічне уявлення як про загальновизнані освітні технології, так і про ті, що активно розвиваються: модульне навчання, групова навчальна діяльність, навчання як дослідження, проектна технологія, технологія колективного творчого виховання, технологія створення ситуації успіху учню, інформаційні технології тощо.

Вивченню рівня використання інформаційних технологій у вітчизняній освітній системі цілком присвячена стаття В. Зуєвої «Сучасний стан інформаційних технологій в українській освіті» [33], в якій у результаті ретельного аналізу вимальовується висновок, що основним аспектом процесу впровадження інформаційних освітніх технологій є його гуманізація, що означає, насамперед, спрямованість навчального процесу на розвиток особистості із формуванням у неї механізмів самоосвіти та пізнання на засадах власних індивідуальних когнітивних стратегій тощо.

Розробці теоретичних засад удосконалення методики викладання історичних дисциплін присвячена стаття В. Вашкевича «Методика викладання історії: необхідність оновлення» [8], в якій послідовно і логічно обґрунтовується думка про актуальність демократизації, індивідуалізації та гуманізації історичної освіти, що має піднести її на якісно новий рівень. Показано також, що важливим завданням у руслі цієї проблеми є оновлення змісту викладання історичних наук у ВНЗ та перехід на діалогічний характер викладання.

Таким чином, опубліковані в журналі «Нова парадигма» статті з проблематики філософії освіти репрезентують результати досліджень щодо таких основних питань, як: визначення світоглядних засад філософії освіти, осмислення специфіки філософії освіти «нового тисячоліття», застосування синергетичної методології або процесів самоорганізації в освітній системі, аналіз змін системи освіти в контексті принципів Болонської декларації, визначення прикладних аспектів філософсько-освітньої проблематики.

У зв'язку з тим, що журнал «Нова парадигма» є фаховим не тільки з філософських наук, але й із політології та соціології, в окремих його випусках можна також ознайомитись із близькими до філософсько-освітніх розвідок, але з *політологічним чи соціологічним акцентом*.

У контексті філософсько-освітньої проблематики привертає увагу стаття В. Чепак «Соціологія освіти в системі соціогуманітарного знання» [46]. Її зміст важливий і актуальний не тільки з точки зору перспектив розвитку соціології, але й для розбудови ідеї «освітнього суспільства». При цьому розкривається думка, що соціологічне пізнання проблем освіти може бути двобічним: з одного боку, це використання соціологічних методів у дослідженнях в рамках педагогіки, психології чи інших спеціальних дисциплін; інший підхід передбачає вивчення об'єктів системи освіти через предмет і метод соціології. Підкреслюється, що саме такий «первинний» підхід є визначальним для соціології освіти, а основна проблематика сучасної соціології освіти визначається як концептуальний розвиток функціональної моделі системи освіти та структурної моделі, які можуть виступати однією з передумов державної освітньої політики.

Серед інших опублікованих у «Новій парадигмі» статей соціологічної проблематики цікавою в контексті філософсько-освітніх розбудов є робота Ні Вей Юнь «Соціальне становище студентів вищих навчальних закладів КНР у період реформування вищої освіти» [41], присвячена зокрема таким питанням, як: динаміка кількісних і якісних змін у ВНЗ Китаю, нерівність громадян КНР в отриманні вищої освіти, розшарування китайського студентства залежно від соціального статусу родини та рівня оплати навчання, можливості навчання китайських студентів за кордоном.

Політичній освіті в тому чи іншому ракурсі присвячені статті таких авторів, як І. Горбатенко, М. Дмитренко, А. Карнаух, С. Кострюков [19; 32; 34; 37]. На перетині філософії освіти і політології написана робота Л. Белової «Гражданское воспитание – главная задача высшей школы» [2], в якій автор виділяє такі основні напрями громадянського виховання, як виховання патріотизму, розвиток правосвідомості як визначальної характеристики громадянської зрілості, формування політичної культури особистості, яка включала б необхідну політичну компетентність, лояльність і вимогливість до держави, готовність впливати на владу.

Але в цілому треба зазначити, що таких статей – політологічного чи соціологічного забарвлення – набагато менше, популярність же робіт, безпосередньо присвячених філософії освіти в «чистому вигляді» зростає та безумовно свідчить про складність і актуальність проблем в освітній сфері, які неможливо розв'язати без попереднього ретельного опрацювання їх філософських засад.

Література:

1. Андрущенко В. П., Лутай В. С. Про концептуальні засади філософії освіти в Україні // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 36. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 8–21.
2. Белова Л. А. Гражданское воспитание – главная задача высшей школы // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 43. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 72–78.
3. Бірюкова Т. Ф. Адаптаційна складова соціалізації студентів в умовах євроінтеграції // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 46. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 86–94.
4. Бірюкова Т. Ф. Самоорганізаційний підхід як методологічна основа соціалізації студентської молоді // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 50. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 92–102.
5. Будак В. Д., Пехота О. М. Курс «Освітні технології» в професійно-педагогічній підготовці бакалаврів, спеціалістів, магістрів // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 39. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 87–98.
6. Вашкевич В. М. Життєві цінності в структурі історичної свідомості сучасної студентської молоді // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 39. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – С. 51–57.
7. Вашкевич В. М. Історична свідомість у структурі духовного світу сучасної студентської молоді // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 38. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 38–45.
8. Вашкевич В. М. Методика викладання історії: необхідність оновлення // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 46. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 79–86.
9. Вашкевич В. М. Молодіжне сприйняття історії: зміна аксіологічних параметрів і міфологем // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 52. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 177–184.
10. Вашкевич В. М. Молодь у контексті адекватного сприйняття історії // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 45. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 127–132.
11. Вашкевич В. М. Переоцінка минулого як характерна риса молодіжного сприйняття історії // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 40. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 64–73.
12. Вікторов В. Г. Контроль знань: основні функції та методи // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 52. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 38–48.
13. Вікторов В. Г. Ліцензування закладів освіти в системі управління якістю // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 42. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 70–82.
14. Вікторов В. Г. Стандарти в освіті як індикатори якості // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 46. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 71–79.

15. Вікторов В. Г. Стандартизоване тестування як засіб контролю та управління якістю освіти // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 38. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 114–112.
16. Вікторов В. Г. Технології управлінського рішення в освіті // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 45. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 115–127.
17. Волянські М. С. Європеїстика як напрям підготовки і спеціалізація у вищих школах в Польщі // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 50. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 58–61.
18. Врублевський М. Створення спільного дослідного простору ЄС на прикладі проекту Інституту міжнародних досліджень Вроцлавського університету згідно з VI Програмою «The EU and Eastern Europe» // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 50. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 66–69.
19. Горбатенко І. А. Громадянська освіта як перспективний напрям застосування політологічних знань в Україні // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 49. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 188–196.
20. Горбунова Л. С. Синергетична парадигма: методологічні та дидактичні можливості в освіті // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 50. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 48–58.
21. Гофрон А. Філософські засади проекту освітньої концепції // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 38. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 70–79.
22. Гофрон Б. Функціонально-структурний, конфліктний та інтерпретативний підходи до проблеми суспільного контексту освіти // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 38. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 79–89.
23. Грива О. А. Реалізація ідей формування толерантності у дітей та молоді в сучасній системі освіти в Україні // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 52. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 24–32.
24. Дзевіцкі А. Програмна актуальність напрямку «Європеїстика» в контексті розвитку міжнародних процесів // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 50. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 61–66.
25. Джура О. Д. Детермінанти трансформації професійної освіти у вимірі формування європейського простору освіти // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 48. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 44–52.
26. Дзвінчук Д. І. Еволюція поглядів на суспільство майбутнього і освіту // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 48. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 34–44.
27. Дзвінчук Д. І. Освіта нового суспільства і сутнісні аспекти її філософських засад // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 42. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 61–70.
28. Дзвінчук Д. І. Філософські аспекти планування освіти ХХІ ст. // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 40. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 56–64.

29. Дзвінчук Д. І. Філософські засади стратегії розвитку освітньо-наукового комплексу України ХХІ століття // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 52. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 49–60.
30. Дзвінчук Д. І., Малімон В.І. Проблема спрямованості розвитку українського суспільства та її вплив на формування ціннісних орієнтацій української молоді // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 49. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 16–23.
31. Дзоз В. О. Освіта в структурі державної гуманітарної політики // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 46. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 64–71.
32. Дмитренко М. А. Політична освіта та просвітництво у формуванні політичної культури особистості // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 42. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 91–97.
33. Зуєва В. І. Сучасний стан інформаційних технологій в українській освіті // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 43. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 78–84.
34. Карнаух А. А. Роль політичної освіти і виховання у формуванні політичної свідомості студентської молоді // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 38. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 160–166.
35. Кісіль М. В. Система оцінки якості вищої освіти в Англії // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 53. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 32–38.
36. Корсак К. В. Нова філософська парадигма педагогіки ХХІ століття та імператив виховання альтруїзму // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 53. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 23–31.
37. Кострюков С. В. Демократична освіта в ринково-орієнтованому суспільстві // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 38. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 89–96.
38. Кузнецов С. В. Розвиток освіти в інформаційному суспільстві: європейські реалії та перспективи // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 50. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 160–170.
39. Малімон В. І. Національне виховання як соціально-педагогічна проблема і важливий чинник формування соціокультурних орієнтацій студентської молоді // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 52. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 32–37.
40. Найчук А. В. Еволюція філософсько-педагогічної думки в Стародавньому світі // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 52. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 18–23.
41. Ні Вей Юнь. Соціальне становище студентів вищих навчальних закладів КНР у період реформування вищої освіти // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 45. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 188–199.
42. Огнев'юк В. О. Освіта міжпарадигмального періоду // *Нова парадигма: Журнал наукових праць* / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 50. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 36–48.

43. Пазенок В. С. Гуманістичне «призначення» освіти // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 36. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – С. 21–36.
44. Табачек І. Сучасний вчитель: ідея та ідеал // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 38. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 96–104.
45. Цехмістрова Г. С. Формування цілісного мислення – освітня парадигма нового тисячоліття // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 53. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – С. 38–46.
46. Чепак В. В. Соціологія освіти в системі соціогуманітарного знання // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 51. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 193–197.
47. Шавкун І. Г. Менеджмент-освіта: релігійний контекст // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 49. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 65–81.
48. Шавкун І. Г. Сутність і світоглядна спрямованість менеджмент-освіти // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 43. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 63–72.
49. Шавкун І. Г. Філософія менеджмент-освіти в умовах входження України в Європейський простір згідно з Болонською декларацією // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 46. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 94–99.
50. Шкаропуд Є. О. Через інтегративну трансформацію освіти – до суспільства сталого розвитку // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 40. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 73–81.
51. Ярошенко А. О. Розвиток суспільства у вимірі когнітивного та ретроспективного аналізу цінностей освіти // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 46. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 54–64.

Галина Нестеренко. «Новая парадигма» философско-образовательных исследований (обзор статей по проблематике философии образования в журнале «Новая парадигма»)

Анализируя статьи по философско-образовательной проблематике, опубликованные в журнале «Новая парадигма» за последние два года, автор выделяет тематические блоки, которые обратили на себя наибольшее внимание со стороны исследователей этой научной области, а именно: осмысление специфики философии образования, определение философских оснований стратегии развития образования, различных теоретико-методологических подходов к определению его содержания в информационную эпоху, применение синергетической методологии в частности, осмысление изменений в системе образования в контексте Болонского процесса, его политические и социологические ракурсы, а также различные прикладные аспекты философско-образовательной проблематики.

Galyna Nesterenko. «A New Paradigm» of Philosophical and Educational Studies (Review of the articles on Philosophy of Education published in the journal «New Paradigm»)

By analyzing the works in philosophy of education published in the journal *New Paradigm*, the author classifies the most popular topics: comprehension of specifics of philosophy of education, describing philosophical grounds of a strategy for advancement of education and different theoretical and methodological approaches towards determining its content in the information era, applying synergetics methodology, discussing the changes of education (its political and sociological perspectives) in the context of Bologna process, and applied aspects of philosophical and educational subject matter.